

25. MEDNARODNO STROKOVNO SREČANJE KONSERVATORJEV- RESTAVRATORJEV

Posavski muzej Brežice, 26. maj 2025

Ajda Mladenović, ZVKDS Restavratorski center
(glavna urednica publikacije *Konservator-restavrator*)

Letošnje strokovno srečanje konservatorjev-restavratorjev je jubilejno, saj praznujemo petindvajsetletnico srečevanja. Ob tej priložnosti si izredno pohvalo zaslužita Društvo restavratorjev Slovenije in Skupnost muzejev Slovenije, ki dogodek že četrto stoletja neomajno podpirata in ga v sodelovanju z različnimi muzejskimi institucijami razvijata in izvajata na zavidljivi strokovni ravni. To potrjuje tudi močna mednarodna udeležba. **Posavski muzej Brežice** bo letos že četrtoč gostitelj srečanja, ki bo **potekalo v ponedeljek, 26. maja 2025**. Osrednja dogodka bosta odprtje razstave plakatov in predstavitev novega zbornika *Konservator-restavrator*. Izpostavljene vsebine, namenjene strokovni javnosti, bodo predstavljene na ta dan med 10. in 15. uro, razstava plakatov s predstavitevijo najnovejših dosežkov v stroki pa bo v muzeju na ogled do 30. junija.

Jubilejna, petindvajseta številka zbornika *Konservator-restavrator* tudi letos ponuja dragocen vpogled v dosežke naše stroke in obeležuje četrtoletje izjemno predanega delovanja. V preteklem letu smo konservatorji-restavratorji skupaj z raziskovalci s številnimi uspešno zaključenimi projekti pomembno prispevali k ohranjanju kulturne dediščine. Ponosni smo, da so mnogi med njimi prepoznani ne le znotraj strokovnih krogov, temveč tudi v širši javnosti in medijih. To potrjuje, da naše delo – skrb za dediščino, strokovna odličnost ter občutek za detajl – vse pogosteje najde svoje mesto v zavesti skupnosti.

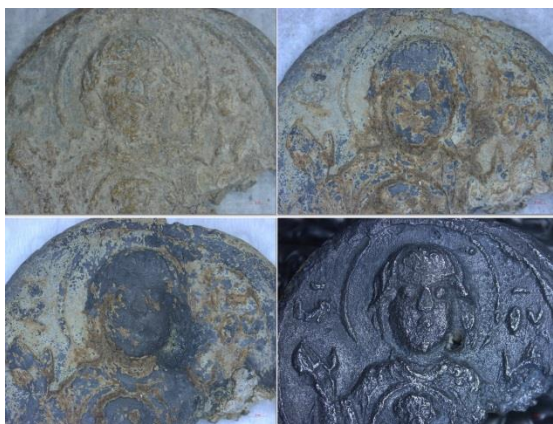
Uredniški odbor zbornika *Konservator-restavrator* v sestavi Tine Buh, Sabine Dolenec, Irene Porekar Kacafura, Anite Klančar Kavčič, Jasne Malešič, Ane Motnikar, Nataše Nemeček, Simone Škorja in glavne urednice Ajde Mladenović je prejel 86 povzetkov prispevkov, od tega kar petnajst iz tujine. Na naš poziv so se odzvali tudi kolegi s Hrvaške, iz Srbije, Portugalske in Slovaške. Prispevki pokrivajo širok nabor področij dediščine, od slik na platnu in drugih nosilcih, lesene plastike, stenskih poslikav in kamna do raznovrstnih muzejskih materialov, kot so papir, keramika, kovina in steklo. Zastopana so področja stavbne in tehniške dediščine, digitalnih in novih tehnologij pa tudi spremljajoča področja, kot so preventivna konservacija, izobraževanje in predstavitve razstav ter področje naravoslovnih raziskav, brez katerih si uspešnega konservatorsko-restavratorskega dela ne moremo predstavljati.

PLENARNI SKLOP: PROBLEMATIKA ČIŠČENJA MUZEJSKIH KOVINSKIH PREDMETOV

Plenarna tema letošnjega zbornika ostaja zavezana predstavitvi izzivov čiščenja površin različnih materialov kulturne dediščine. Avtorji **Matjaž Bizjak**, **Eva Menart** in **Nataša Nemeček** iz Narodnega muzeja Slovenije delijo svoje bogato znanje in izkušnje pri čiščenju muzejskih kovinskih predmetov, prikazujejo razvoj metod v restavratorski delavnici muzeja ter sodobne pristope in izbrane primere iz prakse. Metodologija dela na kovinskih predmetih, ki je ob nekaterih posodobitvah v uporabi še danes, se je izoblikovala ob koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja. Poleg klasičnih mehanskih metod za čiščenje predmetov oziroma odstranjevanje korozijskih plasti je v uporabi tudi velik nabor kemijskih metod. Skrb za kovinske predmete pa se nadaljuje tudi potem, ko so očiščeni in stabilizirani, saj je za njihovo dolgoročno ohranitev pomembno, da jih hranimo v ustreznih razmerah, predvsem pri nizki relativni zračni vlažnosti. S primernimi ukrepi preventivnega konserviranja se na dolgi rok izognemo tudi marsikateremu konservatorsko-restavratorskemu posegu.

Slika 1: Pionirka na področju konserviranja muzejskega gradiva, konservatorica Nada Sedlar (1918–2006) na izkopavanjih v Stični leta 1962 (foto: fototeka AO NMS)

Slika 2: Faze utrjevanja z redukcijo na bizantinskem svinčnem pečatu (foto: Nataša Nemeček)

Slika 3: Delavnica *Uporaba elektrokemijskih/elektrolitskih tehnik pri konserviranju-restavriranju arheoloških in kulturnozgodovinskih predmetov iz kovine*, NMS, 2017 (foto: Nataša Nemeček)

Med deli na papirju izpostavljamo prispevek Tanje Lošić (Narodna knjižnica Srbije) in kolegic, ki predstavljajo konservatorsko-restavratorske posege na monumentalni risbi Nejča Slaparja z naslovom *Galaksija* (1976, tuš na papirju, $2,16 \times 10$ m). Risba predstavlja primer oparta, umetniškega gibanja, ki v Sloveniji ni bilo široko uveljavljeno, in velja za eno najpomembnejših del ne le slovenske, temveč tudi jugoslovanske umetnosti tistega časa. Za potrebe razstave *Razširjeni vid* si je Galerija Cukrarna v Ljubljani delo izposodila iz Muzeja Jugoslavije v Beogradu, saj ga je leta 1977 občina Kranj podarila takratnemu predsedniku Jugoslavije, Josipu Brozu Titu. Po tej priložnosti izvirnik ni bil nikoli več razstavljen, temveč je ostal zvit v skladišču. Prispevek podaja pregled stanja umetnine, izvedenih konservatorsko-restavratorskih posegov ter rešitev, uporabljenih za njen transport in razstavo v Cukrarni.

Slika 4: Dopolnjevanje s papirno kašo (foto: Tanja Lošić)

Slika 5: *Galaksija* po posegih (foto: Tanja Lošić)

Z bogato zastopanega področja **konserviranja-restavriranja slikarskih del** izpostavljamo tri prispevke. **Zala Uršič** (Narodni muzej Slovenije) obravnava izzive estetske prezentacije pri konserviranju-restavriranju poslikanega izveska na železni pločevini iz Narodnega muzeja Slovenije. Na ovalnem izvesku, na obeh straneh poslikanem v oljni tehniki, so bili izvedeni obsežni konservatorsko-restavratorski postopki. Nekonvencionalna tehnologija izdelave in stopnja poškodovanosti sta narekovali prilagajanje metodologij ter iskanje kompromisov, še posebej pri določanju prezentirane strani in uporabljenih materialov za retušo. Končni cilj je bil izvesku povrniti estetsko vrednost, ki omogoča muzejsko predstavitev in upošteva stopnjo ohranjenosti.

Sliki 6a in 6b: Zadnja stran izveska pred in po posegu (levo) ter detajl retuše na območju obraza (desno) (foto: Zala Uršič)

Med zanimivejšimi je tudi prispevek **Tamare Ukrainčik** in **Barbare Horvat Kavazović** (Akademija likovnih umetnosti v Zagrebu) z zanimivim naslovom *Kako shajati z g. Beanom? Konservatorsko-restavratorski posegi na umazani sliki Portret babice slikarja Vlada Jakelića*. Slika je bila zaradi nenamerne posega med gradbenimi deli selektivno premazana z industrijskim lakom. Premaz, ki je kazil obraz in roke portretiranke, je bil izziv za konservatorsko-restavratorski poseg, saj slika ni bila lakirana, barvna plast pa je bila občutljiva. Po skrbnem testiranju metod so površino uspešno očistili in po minimalni barvni reintegraciji lakirali z zaključnim lakom.

Sliki 7a in 7b: Detajl roke s premazom industrijskega laka in detajl obraza med čiščenjem (foto: Sven Laušić)

Restavriranje sodobne umetnine obravnava prispevek **Ane Sterle** in **Simone Škorja** (Moderna galerija). Umetniško delo *Mala slika – slika 7* Tanje Špenko je zaradi eksperimentalne uporabe različnih materialov kazalo številne poškodbe barvne plasti: luščenje, odstopanje in razslojevanje. Na petih različnih nosilcih so bile prisotne različno poškodovane barvne plasti, predvsem zaradi nekompatibilnosti uporabljenih materialov, kot so akrili, silikon in različni nosilci (bambus, kovina, žica). Konservatorsko-restavratorski poseg je potekal v sodelovanju z umetnico. Po obsežnem testiranju so barvne plasti stabilizirali in na določenih mestih rekonstruirali, kar je omogočilo estetsko in strukturno obnovo kljub negotovi dolgoročni obstojnosti nekaterih materialov.

Sliki 8a in 8b: Utrjevanje nestabilne barvne plasti (levo) in objekt s prednje strani po konservatorsko-restavratorskem posegu (desno) (foto: Ana Sterle)

Na področju **konserviranja-restavriranja lesene plastike Tina Vrenko** (ZVKDS Restavratorski center) predstavlja konservatorsko-restavratorski poseg na zgodnjerenesančnem reliefu *Kamenjanje sv. Štefana* iz kapelice na Blejski Dobravi. Po dogovoru z lastniki in Gornjesavskim muzejem Jesenice so original restavrirali in prenesli v muzejsko zbirko, v kapelici pa ga nadomešča kakovostna kopija. Poseg je zajemal čiščenje, utrjevanje in odstranjevanje preslikav, izdelavo kompleksnega kalupa in rekonstrukcijo slikovnih plasti na kopiji.

Sliki 9a in 9b: Relief pred posegom in po njem (foto: Tina Vrenko)

Lucija Fabjančič (ZVKDS, OE Novo mesto) predstavlja posege, ki so bili pod njenim nadzorom opravljeni na baročni zakristijski omari iz cerkve sv. Petra v Brestanici. Omara, izdelana v 18. stoletju in delno predelana v 19. stoletju, je bila zaradi dolgotrajne izpostavljenosti vlagi močno poškodovana. Ob strokovni konservatorsko-restavratorski obnovi so ohranili zgodovinske predelave, stabilizirali poškodovane dele in rekonstruirali manjkajoče elemente. Originalno okovje so ohranili na mestu, funkcionalnost omare pa zagotovili z diskretnimi sodobnimi rešitvami.

Sliki 10a in 10b: Omara pred in po posegih (foto: Lucija Fabjančič)

Pri **arheološki dediščini** izpostavljam povzetek **Nežke Faganel** (Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani) o konserviranju-restavriranju bronaste kanope Ferdinanda von Auersperga, ki je služila shranjevanju srca pokojnika. Zaradi kombinacije občutljivih materialov (bron, steklo, žagovina, tkivo) je bilo konservatorsko-restavratorsko delo izjemno zahtevno. Vključili so napredne analitske postopke, ločeno konserviranje posameznih delov in pripravo za muzejsko predstavitev. Kanopa je redek in dragocen primer pogrebne dediščine evropskega plemstva ter priča o močni navezanosti rodbine Auersperg na Kranjsko.

Slika 11: Odpiranje bronaste kanope (foto: arhiv MGML)

Na področju tehniške dediščine Metka Podgornik (Tehniški muzej Slovenije) predstavlja konserviranje-restavriranje zložljive kamere Voigtländer Bergheil z začetka 20. stoletja, ki je pripadala športniku Borisu Gregorki in je danes del zbirke Tehniškega muzeja Slovenije. S svojo zložljivo konstrukcijo in vrhunskim objektivom Heliar 1 : 4,5 je bila priljubljena med fotoreporterji. Kamera in pripadajoča usnjena torbica sta bili ob sprejemu poškodovani. Po temeljitem konservatorsko-restavratorskem posegu sta zdaj pripravljeni za razstavo *Pravljica tehnika*, kjer kamera znova zaživi kot simbol fotografske dediščine in tehnične dovršenosti.

Slika 12: Čiščenje s skalpelom (foto: Metka Podgornik)

Jure Žigon s sodelavci (Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani) sega na **področje stavbne dediščine** in predstavlja analizo stanja, klimatskih pogojev ter vlažnosti lesa, vgrajenega v konstrukcije kulturnozgodovinskih objektov na primeru gradu Grm pri Novem mestu. Ugotovili so, da prenova (menjava oken in toplotna izolacija) vpliva na mikroklimo v notranjosti, kar je povzročilo prekomerno sušenje lesa in posledične razpoke ter odpadanje poslikanega stropnega ometa. Takšna analiza je ključnega pomena za ohranjanje kulturne dediščine, saj omogoča zgodnje odkrivanje poškodb, preprečevanje nadaljnjega propadanja in načrtovanje ustreznih sanacijskih posegov.

Slika 13: Odvzem vzorca iz lesene konstrukcije stropa za identifikacijo lesne vrste (foto: Luka Krže)

Med digitalnimi tehnologijami izpostavljamo dva prispevka. **Ana Strašek** (samozaposlena) predstavlja sodobni pristop k obravnavi manjkajočih delov lesenega nosilca na kipu. Konservatorsko-restavratorska obravnava gotskega kipa *Sedeče Marije* se je osredotočila na manjkajoči nos. Zaradi spoštovanja načela minimalnega posega je izbrala digitalno rekonstrukcijo, izvedeno na podlagi 3D modelov sorodnih kipov istega mojstra. Sodobne metode, kot sta fotogrametrija in 3D modeliranje, so omogočile verodostojno interpretacijo oblike nosu brez fizičnega posega v original. Digitalna rekonstrukcija se je izkazala kot dragoceno orodje pri načrtovanju posegov in predstavitvi umetnine.

Slika 14: Pozicioniranje in prilagajanje referenčnega nosu (foto: Ana Strašek, arhiv Oddelka za restavracijsko ALUO)

Drugi prispevek s tega področja je prikaz reinterpretacije izginule dediščine z animacijo **Mateje Golež** (Zavod za gradbeništvo Slovenije). Podzemno izkopavanje, kot je rudarjenje, lahko močno vpliva na površje in naseljena območja, kar pogosto vodi v izgubo stavbnega fonda in spremembe poselitvenih vzorcev. Primer takega vpliva je izginula vas Govce pri Laškem, ki je zaradi posedanja tal zaradi rudarjenja v šestdesetih letih 20. stoletja popolnoma izginila. Kljub razselitvi prebivalcev je spomin na vas ostal živ. Leta 2023 so s pomočjo arhivskih gradiv in fotografij ustvarili virtualno animacijo vasi, ki omogoča sprehod po nekdanjem naselju in vpogled v življenje pred njenim uničenjem. Ta sodobna reinterpretacija dediščine odpira nove možnosti za konservatorsko stroko in poudarja pomen ohranjanja spomina na izgubljene kulturne krajine.

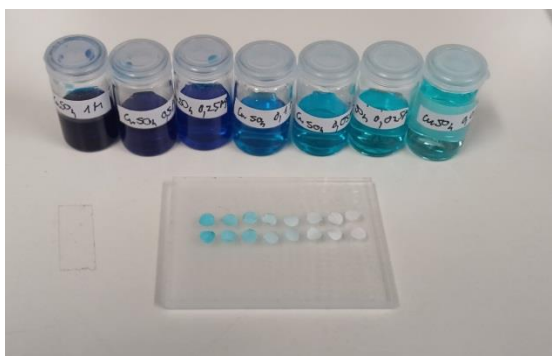
Sliki 15a in 15b: Pogled na prazen prostor nekdanje vasi Govce danes (levo, foto: Mateja Golež) in desno reinterpretacija vasi Govce s pomočjo 3D orodij (foto: Katarina Kobale)

S področja **novih tehnologij** opozarjamo na dva prispevka. **Maks Merela** (Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani) s sodelavci opozarja, da je les ključni nosilec informacij v kulturni dediščini, saj hrani podatke o zgodovini, družbah in podnebnih razmerah. Njegovo propadanje povzročajo predvsem vlaga, temperatura in biotski dejavniki, zato so za njegovo ohranjanje nujne napredne znanstvene metode. Med njimi izstopa dendrokronologija, ki omogoča natančno datacijo in podnebne rekonstrukcije, dopolnjuje pa jo izotopska analiza. Rentgenska tomografija omogoča neinvazivne vpoglede v strukturo lesa in se uspešno povezuje z drugimi datacijskimi metodami. S kombinacijo arheoloških in naravoslovnih pristopov les razkrivajo kot časovno kapsulo, ki s pomočjo inovativnih raziskav prispeva k boljšemu razumevanju in varovanju dediščine.

Slika 16: *Pieta*, Stolnica Koper – dendrokronologija in radiokarbonska datacija (foto: Maks Merela)

Luka Škrlep (Zavod za gradbeništvo Slovenije) s sodelavci razvija in testira nova kontrastna sredstva in metode za 3D rentgensko mikrotomografijo v kulturni dediščini. Kontrastna sredstva, ki so v medicini običajno uporabljena za izboljšanje vidnosti pri CT-slikanju, se vse pogosteje uporabljajo tudi v mikrotomografiji neživih materialov, kot so predmeti kulturne dediščine. V teh primerih ni potrebna biokompatibilnost, kar omogoča širšo izbiro spojin. Posebno pozornost namenjajo biološkim materialom, kot sta papir in pergament, ki jih pogosto razgrajujejo kationi iz železozgalnih črnih. Z razvojem selektivnih kontrastnih sredstev in metod za določanje 3D porazdelitve teh ionov v notranjosti materiala raziskovalci izboljšujejo razumevanje procesov propadanja ter podpirajo ustrezno načrtovanje konservatorsko-restavratorskih posegov.

Slika 17: Priprava modelnih substratov z namakanjem v raztopine različnih koncentracij kationov (foto: Luka Škrlep)

Izpostavljamo tudi dva prispevka s področja **konserviranja-restavriranja stenskih poslikav**. **Tjaša Pristov** (ZVKDS OE Ljubljana) piše o problematiki urgentnih posegov na likovnih elementih stavbne dediščine, ki so postali stalnica vsakdanjega dela konservatorjev in restavratorjev. Urgentni posegi so navadno nenapovedani in zahtevajo hitro in učinkovito ukrepanje. Pogosto ni dovolj časa za njihovo načrtovanje in izvedbo, delo velikokrat spremljajo vprašljivi delovni pogoji in neustrezne vremenske razmere. Avtorica ob navedenih primerih ugotavlja, da je izvajanje teh posegov prevečkrat odvisno od prostovoljnega dela, osebne zavzetosti posameznikov in dobrega medsebojnega sodelovanja različnih strokovnih sodelavcev, premalo pa je sistemsko urejeno. Zato je izrednega pomena takojšnje oblikovanje jasnih usmeritev, namenov in ciljev urgentnega posega.

Slika 18: Kapelica sv. Križa v Češnjici po vetrolomu (foto: Tjaša Pristov)

Saša Snoj (samozaposlena) v prispevku predstavlja kompleksno restavriranje snetih stenskih poslikav Josefa Mayrja iz dvorca Križ pri Komendi, ki so trenutno na ogled na razstavi Mestnega muzeja Ljubljana *Okras biljardne sobe*. Poslikave so v preteklosti sneli in tako rešili iz med vojno požganega dvorca ter nato prenesli na nosilce, sestavljene iz mreže, lesenega okvirja in mavca. Zbirka, restavrirana med letoma 2020 in 2025, vključuje alegoriji *Pomlad* in *Jesen*, poslikavo *Natura* oz. *Laktacija* ter več manjših fragmentov s prizori angelov. *Jesen* so prestavili na nov, lahek nosilec iz poliuretanske pene, poslikava *Natura* pa je zaradi pretekle neuspešne obnove zahtevala ojačitev z aluminijastimi profili. Manjkajoče dele so rekonstruirali po fotografijah konservatorja Franceta Steleta. Celoten konservatorsko-restavratorski poseg je zajemal upoštevanje preteklih restavratorskih posegov, nove tehnične rešitve, reverzibilnost postopkov ter premišljeno estetsko prezentacijo celotnega opusa.

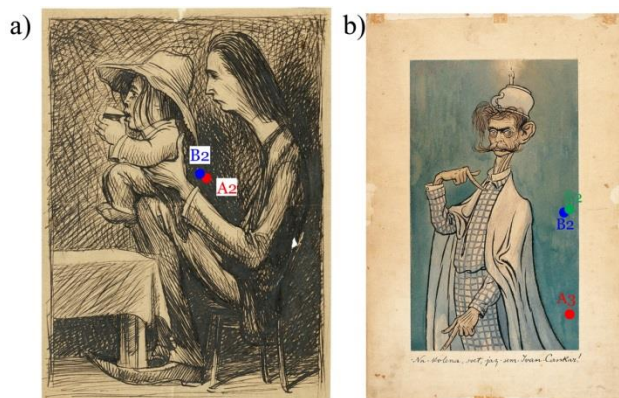
Sliki 19a in 19b: Sneta poslikava *Laktacija* pred posegom in po njem (foto: Saša Snoj)

Na področju **restavriranja kamna Špela Govže** (ZVKDS Restavratorski center) izpostavi, kako je imel majhen košček izjemen pomen pri rekonstrukciji kiparske celote. Pred cerkvijo sv. Mihaela v Radljah ob Dravi stoji kamnito *Marijino znamenje*, odlično delo štajerskega baroka. Znamenje do pred kratkim ni bilo datirano, saj so letnico 1742 našli šele ob demontaži spomenika leta 2020. V fazi izdelave konservatorskega načrta so na tleh ob spomeniku našli majhen kamniti košček, ki bi lahko bil delček Jezusovega obraza. Ko so fragment položili na poškodovan Jezusov obraz, je bilo ujemanje popolno. Takrat so vedeli, da bodo lahko znatno okrnjeni simbol verodostojno rekonstruirali, saj so s tem dobili ključne informacije o merah in potezah obraza, ki se jih je dalo zrcaliti na manjkajočo stran. Za izrazito kiparske naloge so angažirali kiparja, ki je izdelal skice v glini, nato pa je forme zmodeliral na originalu.

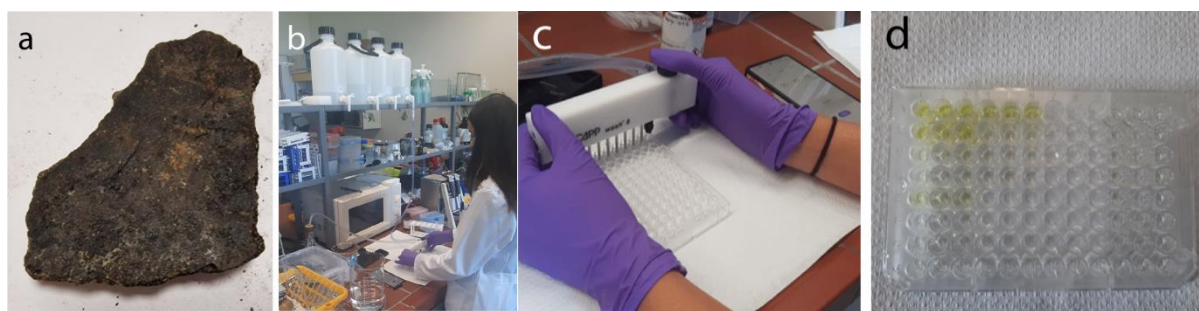
Sliki 20a in 20b: Sidranje in priprava za rekonstrukcijo ter desno rekonstruirana Jezusova glava (foto: arhiv ZVKDS RC, Oddelek za kamen in štukaturo)

Med **naravoslovnimi preiskavami** izpostavljamo dva povzetka. **Klara Retko** (ZVKDS Raziskovalni inštitut) s sodelavkami raziskuje rokopise in risbe s prenosnimi spektrometri. Raziskava del na papirju iz zbirk NUK in Narodne galerije je s pomočjo neinvazivnih spektroskopskih metod (XRF, Raman, FTIR) omogočila vpogled v sestavo črnih, pigmentov in papirja. Na rokopisih Otona Župančiča in risbah Hinka Smrekarja so identificirali železotaninsko črnilo, ki pogosto povzroča razgradnjo papirja. Določili so tudi pigmente, kot so pruska modra, cinober, cinkova bela in kromova rumena.

Slika 21: Risbi Hinka Smrekarja z označenimi lokacijami analiz (infrardeča [A], ramanska [B] in XRF-spektroskopija [E]): a) *Lojze Dolinar in Ivan Jurkovič* (foto: arhiv NUK), kjer so določili železotaninsko črnilo; b) *Ivan Cankar* (foto: arhiv NG), kjer so določili pigment pruska modra

Janez Kosel in **Polonca Ropret** (ZVKDS Raziskovalni inštitut) v prispevku predstavita imunološko analizo ostankov hrane v arheološki keramiki, izkopani na Pungrtu na Igu. Arheološke raziskave na območju Iga razkrivajo bronastodobno poselitev, med drugim tudi ostanke teras in utrdbenih elementov. Z encimskoimunskimi analizami ožgane gline iz vzorcev kuhinjske keramične posode so potrdili prisotnost različnih živilskih proteinov (gluten, kolagen, miozin, mlečni proteini), kar priča o raznoliki prehrani v prazgodovini in rimski dobi. Vendar pa so nekatere najdbe, zlasti kolagen, lahko posledica kontaminacije po izkopu, zato so podatki o miozinu (mišičnem tkivu) zanesljivejši pokazatelj uživanja mesa.

Slika 22: a) kos ožgane gline, izkopane na Pungrtu na Igu; b) laboratorij za izvajanje testa ELISA; c) spiralnik CappWash za spiranje plošč ELISA 96-well; d) končni razvoj rumene barve kot dokaz prisotnosti tarčnih proteinov v vzorcu (foto: Janez Kosel in Mojca Mlakar)

V rubriki o **preventivnem konserviranju Irena Porekar Kacafura** (Pokrajinski muzej Maribor) govori o kalvariji kamnitih spomenikov, ki so jih med letoma 1996 in 2009 izzdali iz grajske stavbe na Ptuju in restavrirali, nato pa so jih zaradi neuresničenega lapidarija večkrat premikali oz. selili zaradi gradbenih del. Od tedaj so bili spomeniki začasno deponirani na več lokacijah, kjer niso bili primerno hranjeni in varovani. Kdaj, kje in kako jih bo možno primerno hraniti oz. prezentirati tako ni odvisno zgolj od dobrih namenov muzealcev, saj je ureditev ustreznega prostora odvisna od financerja, ki pa nima zadostnega posluha in sredstev.

Slika 23: Pred prevozom spomenikov v nekdanje podjetje TAM, 2011 (foto: Irena Porekar Kacafura)

Na **področju izobraževanja** izpostavljamo dva prispevka. **Ana Božičević** (Akademija likovnih umetnosti v Zagrebu) v prispevku *SOS za svetnike. Raziskovalna in konservatorsko-restavratorska dela na lesenem inventarju kapele sv. Jakoba na Očuri* predstavlja usodo največje gotske kapele v Hrvaškem Zagorju, katere inventar je skoraj povsem uničen. Od leta 2010 potekajo konservatorsko-restavratorska dela na lesenih baročnih skulpturah, ki so jih vremenski vplivi in neustrezno shranjevanje po drugi svetovni vojni močno poškodovali. Zaradi pomanjkanja podatkov rekonstrukcije niso možne, zato je v ospredju ohranjanje in interpretacija ohranjenih del. Projekt, ki povezuje več institucij, je bil leta 2022 predstavljen v kapeli in nagrajen s strokovno nagrado.

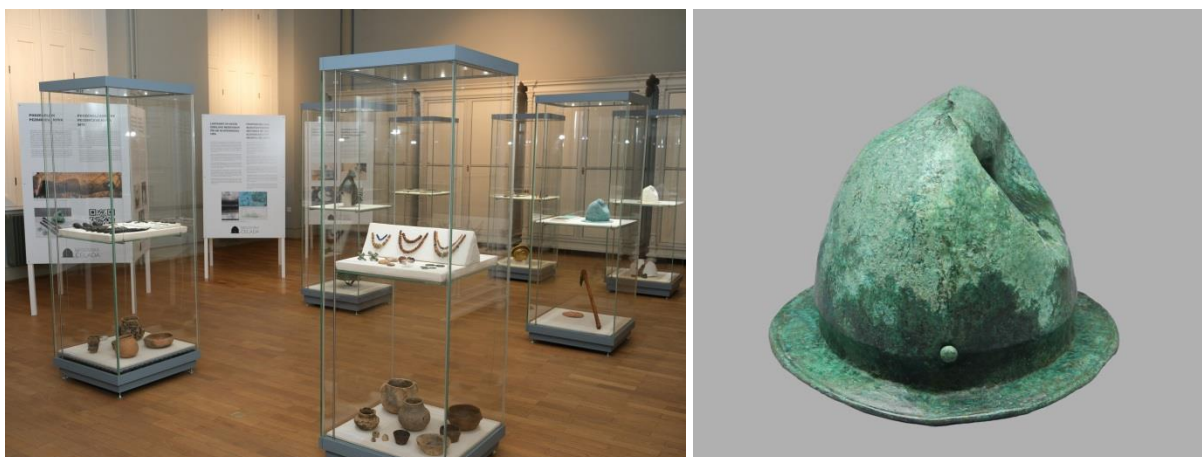
Slika 24: Postavitev razstave *SOS za svetnike*, raziskave in konservatorsko-restavratorska dela na preostalem lesenem inventarju kapele sv. Jakoba na Očuri (foto: Ana Božičević)

Drago Štimec (Tehniški muzej Slovenije) deli izkušnjo z delavnice *RE-ORG* o reorganizaciji depojev, ki je potekala pet dni v decembru 2024 v Muzeju pošte in telekomunikacij v Polhovem Gradcu. Namenjena je bila izboljšanju stanja prenatrpanega muzejskega depoja. Pod vodstvom mednarodnih strokovnjakov so udeleženci reorganizirali več kot 400 predmetov, očistili prostor, izboljšali razsvetljavo in sistematično uredili predmete po kategorijah. Delavnica je muzeju prinesla funkcionalen in preglednejši depo ter udeležencem dragoceno znanje za delo v drugih muzejskih okoljih.

Sliki 25a in 25b: Depo pred reorganizacijo in po njej (foto: Drago Štimec)

V sklepni rubriki na temo **razstav** izpostavljamo dva prispevka. **Nataša Nemeček** (Narodni muzej Slovenije) s kolegom piše o razstavi *Blišč in beda prazgodovinskega brona: negovska čelada iz Podzemlja*, ki je bila v Narodnem muzeju Slovenije na ogled med majem in decembrom 2024. Na razstavi je projektna skupina predstavila izsledke raziskovalnega projekta na negovski čeladi s Pezdirčeve njive v Podzemlju, kjer so preučevali tehnologijo izdelave bronastega zaščitnega pokrivala iz 4. stoletja pr. n. št. Interpretacija kompleksne arheološke najdbe je zahtevala interdisciplinarni pristop. Kulturnozgodovinske vidike so raziskovali študenti arheologije, njihovi kolegi s področja konservatorstva in restavratorstva pa so izdelali kalup za izdelavo odlitka. Še natančneje so tehnologijo izdelave preučevali študenti materialov in metalurgije, ki so analizirali kemijsko sestavo in mikrostrukturo čelade ter na ulitih vzorcih bronaste zlitine izvedli kompresijske preizkuse. Študenti grafike so čelado posneli v 3D tehniki in s 3D tiskanjem ustvarili osnovo za model odlitka. Razstava je prikazala še bakrokovaške tehnike preoblikovanja pločevine in manjši del arheoloških najdb iz grobišča na Pezdirčevi njivi v Podzemlju.

Sliki 26a in 26b: Pogled na razstavo v Narodnem muzeju Slovenije (foto: Tomaž Lazar) ter bronasta negovska čelada iz Podzemlja (foto: Nataša Nemeček)

Prispevek **Marijete Sidovski** (Galerija Srbske matice) govori o izzivih in vlogi konservatorjev-restavratorjev pri novi stalni postavitvi Galerije Srbske matice. Stalna muzejska postavitve, ki odraža lokalne in nacionalne značilnosti, je tista, ki muzej oblikuje kot živ organizem. Razmišljanja o konceptu nove stalne postavitve vključujejo njeno oblikovanje in hkrati spoštovanje temeljnih muzeoloških pristopov. Uspeh stalnih razstav je v veliki meri odvisen od sodelovanja med kustosi, projektanti in konservatorji-restavratorji. Vsak ima svojo vlogo. Kustosi so tisti, ki izbirajo predmete in oblikujejo koncept ter sodelujejo pri realizaciji idejne rešitve. Projektanti uredijo prostor, v katerem bodo razstavljena umetniška dela. Tradicionalna vloga konservatorjev-restavratorjev pa vključuje pregled, konserviranje-restavriranje in ohranjanje kulturne dediščine z metodami, ki so se pokazale kot učinkovite pri ohranjanju predmetov v stanju, ki je čim bližje izvirnemu oz. originalnemu.

Sliki 27a in 27b: Pregled stanja predmetov v konservatorsko-restavratorski delavnici (foto: Jelena Jovetić) in nova stalna postavitve v Galeriji Srbske matice (foto: Marijeta Sidovski)